

DOSSIER

Vila i territori, futur, present i passat

Joan Costa i Riera, llicenciat en Sociologia per la Sorbona i doctorat per la Universitat Autònoma de Barcelona, treballa al Departament d'Estudis de la Fundació Jaume Bofill i fa classes sobre urbanisme, habitatge i moviments socials a l'Escola Universitària de Treball Social.

Especialitzat, entre altres camps, en sociologia urbana, forma part en l'actualitat de l'equip interdisciplinari EARH (Equip d'Assessorament i Rehabilitació d'Habitatges), integrat per arquitectes, sociòlegs i economistes.

Per la seva especialització i pel seu coneixement específic de la problemàtica de Molins de Rei, ja que va treballar en l'estudi parcialment publicat sota el títol de *Població, afers econòmics i habitatge*, realitzat el 1985, ens ha semblat adient demanar-li aquesta col·laboració.

Curiosament, en la dècada dels 90 són moltes les ciutats i viles que s'han plantejat, i es plantegen, molts interrogants sobre quin serà, o quin ha de ser, el seu futur. Fa la sensació que fins darrerament no s'ha posat damunt la taula una qüestió tan important, principalment des de la perspectiva de les administracions polítiques municipals, com és la pregunta de: Quina ciutat volem?.

la realitat evoluciona sigui en positiu, sigui en negatiu. Però una cosa és evolucionar i l'altra és canviar

De mica en mica es va prenent consciència que les coses, les realitats estan canviant molt. Moltes vegades ens costa diferenciar que en la dinàmica de les societats entren en joc dos elements que, tot i que poden semblar el mateix, són plenament diferents i marquen unes pautes de desenvolupament també diferents.

La societat mai és una realitat estàtica, sempre evoluciona. Amb més o menys estancaments la realitat evoluciona sigui en positiu, sigui en negatiu. Però una cosa és evolucionar i l'altra és canviar. Aquesta diferència, moltes vegades ens passa desapercibuda i no ens adonem del canvi fins que la realitat se'ns ha escapat de les mans. És llavors que comencem a preguntar-nos com voldríem que fossin les coses.

Aquesta dinàmica és present en totes les realitats del col·lectiu humà. Crec que no n'hi ha prou que parlem del que avui en dia anomenem revolució tecnològica. També, pel que fa al territori i a la seva estructuració, els canvis han estat i són notables, i és a partir d'aquí que ens qüestionem quina ciutat volem, ja que els canvis que s'han donat, i es donen, poden fer perdre la identitat que durant anys ha configurat no solament un espai, sinó també les relacions del col·lectiu humà que desenvolupava la seva vida

DOSSIER

Vila i territori,
futur, present i passat

quotidiana en aquest espai.

Segurament que podríem trobar altres raons que han motivat els plans estratègics que al llarg i ample del territori català s'han portat a terme, entre els quals cal situar-hi el de Molins de Rei. Aquests plans estratègics, tot i que fan referència a realitats diferents, es basen sempre en uns punts i objectius comuns. En el cas de Molins de Rei, l'objectiu central es concreta de la manera següent: "Enriquir la personalitat de Molins de Rei com una vila oberta, plural, integradora, culturalment activa i socialment cohesionada que vetlla per la qualitat ambiental i el desenvolupament econòmic".

Tenint en compte aquest objectiu, es va elaborar un diagnòstic que conduïa a plantejar les opcions que la vila tenia en el futur, considerant quines eren les opcions possibles i, d'altra part, quina era, d'aquestes opcions possibles, la realment volguda pels diferents actors socials de la vila. Els esquemes i el desenvolupament dels plans estratègics sempre es belluguen en el context d'aquests esquemes. No

és la meua intenció portar a terme una anàlisi crítica del Pla estratègic de Molins de Rei. Les diferents comissions de treball que varen sorgir a partir del Pla ja han assumit aquesta tasca, tot intentant trobar la viabilitat de les possibles opcions que es deriven del Pla.

Em limitaré únicament, i des de la meua perspectiva sociològica, a apuntar alguns elements que no es poden oblidar a l'hora de pensar en el Molins de Rei per al 2000.

El present no és fruit de l'atzar o de la casualitat

Si Molins de Rei, en l'actualitat, presenta unes característiques concretes i determinades és perquè, en el transcurs dels darrers 40 anys, vant entrar en joc una colla d'elements i intervencions en el territori que s'escapaven plenament del que podríem anomenar "control de la vila", i també perquè, en moltes ocasions, aquestes actuacions es produïen de manera totalment anàrquica i especulativa sense preveure el desordre

Vista aèria on es veu un esquema del que poden ser les futures vies de comunicació.

DOSSIER

Vila i territori,
futur, present i passat

que podrien produir.

És aquesta circumstància la que ens pot ajudar a entendre perquè en els primers anys d'ajuntaments democràtics es va treballar molt en l'àmbit del microurbanisme, tot intentant arranjar mínimament uns espais per anar configurant un entorn urbà més humanitzat i digne per a les persones que hi vivien.

L'habitatge és un dels elements essencials que cal tenir en compte no solament en l'estètica urbanística, sinó també com un element integrador de la persona,

Aquestes situacions anàrquiques varen fer veure que en moltes ocasions era necessari poder disposar d'un instrument que permetés conèixer més acuradament les problemàtiques i, a partir d'aquí, poder endegar unes actuacions més globals de reordenació d'una realitat que en moltes ocasions era difícil de transformar.

En el cas de Molins de Rei, l'any 1985, la Fundació Jaume Bofill va portar a terme un estudi encomanat per l'Ajuntament.

En l'estudi es contemplava la realitat de la vila des de molts i diversos punts de vista: anàlisi de l'estructura social de la població, les activitats econòmiques, els equipaments i serveis, la vida associativa i cultural, etc.

En un dels capítols de l'estudi s'analitzava la situació de l'habitatge. Aquesta anàlisi va ser possible gràcies a les dades actualitzades del cadastre que l'Ajuntament havia portat a terme en aquells moments. L'anàlisi no es va fer només globalment, sinó que es varen tenir en compte les unitats administratives més concretes com la secció censal i també la unitat barri, que en el context de Molins presenta una tipologia plural i diversa. A partir de les variables contemplades, la dimensió dels habitatges, equipa-

ments i infraestructures, i els serveis de què es disposava, es va poder determinar on s'ubicaven els habitatges que presentaven situacions més deteriorades i amb necessitats urgents de rehabilitació o enderroc.

Si he volgut remarcar aquest aspecte és precisament perquè l'habitatge és un dels elements essencials que cal tenir en compte no solament en l'estètica urbanística, sinó també com un element integrador de la persona, que té un pes important a l'hora de pensar quina és la vila que volem i en els desenvolupaments dels plans d'ordenació municipal.

Avui en dia s'ha oblidat molt que l'habitatge és un dels drets socials reconeguts no solament en la declaració dels Drets Humans sinó també en la Constitució de l'Estat espanyol. El que realment passa és que aquest dret social, avui en dia forma part del lliure mercat i difícilment podran exercir-lo molts col·lectius de persones que no tenen la capacitat econòmica per entrar en aquest joc del lliure mercat.

Fins a quin punt aquesta és una qüestió seriosament contemplada en les alternatives del Pla estratègic?

Un context que no podem oblidar

La vila de Molins de Rei està plenament immersa en l'Àrea Metropolitana que, amb més o menys encert, va intentant estructurar l'ordenació del territori i la seva vertebració. Tot això comença ja el 1953 quan es parla del Pla comarcal (no de la comarca) en el qual, a més de la ciutat de Barcelona i la seva conurbació, es contemplen 20 municipis, entre ells Molins de Rei.

L'any 1964 es dur a terme una revisió d'aquest Pla i, després de molts estudis, s'arriba a la conclusió que l'àrea contemplada el 1953 és petita i llavors l'àmbit s'eixampla a 36 municipis i s'arriba a un Pla director de

DOSSIER

l'Àrea Metropolitana, però sense cap vigència urbanística. Això va permetent que les intervencions en el territori segueixin unes línies anàrquiques d'acord amb interessos molt concrets.

És l'any 1976 quan s'aprova el Pla general metropolità. És una aprovació, no una llei, i les característiques principals d'aquest Pla se centren en:

- la valoració de les infraestructures viàries
- la contenció del sòl urbanitzable
- el reequipament de les zones urbanes
- el rebaix de les edificabilitats
- les qualificacions del sòl
- els estudis minuciosos de les realitats urbanes que necessiten possibles PERI

Realment es tracta d'un Pla molt complex i difícil de portar a terme i gestionar. Actualment, per part de la Generalitat s'està fent la planificació de la Regió I, que és el territori que compon l'Àrea Metropolitana i del qual forma part la vila de Molins de Rei.

¿Fins a quin punt es pot oblidar tot aquest context a l'hora de pensar i projectar quin Molins de Rei volem per al futur i fins a quin punt tot això condiciona el desenvolupament del Pla estratègic desitjat?

Persona i territori

Aquest és un aspecte que sovint s'oblida quan es parla d'urbanisme, planificacions i ordenacions del territori. S'ha de tenir present la significació que té l'espai en la formació de la vida social. En el Pla estratègic es contempla també la dinamització de la vida social, però a vegades es planteja desvinculada de la significació i la incidència que l'ordenació de l'espai pot tenir en aquesta faceta de la vida comunitària.

Hi ha dues lògiques que han vertebrat sempre, i vertebraran, l'ordenació de l'espai. Per una part, la lògica funcio-

nal que determina un espai per a cada cosa i una cosa per a cada espai. Per altra part, la lògica residencial que fa que cada espai urbanitzat respongui, predominantment, a unes categories socials determinades.

Aquestes lògiques són les pròpies del món urbà, que és on vivim i ens movem i, vulguem o no, tenen una incidència total en la dinàmica de la vida i les relacions socials de les persones.

Avui en dia, la mobilitat és una condició indispensable per participar i sentir-se integrat en la societat en què ens trobem situats i vivim. Aquesta mobilitat exigeix unes certes capacitats per part de les persones que viuen en el medi urbà (Molins de Rei), que van des d'una capacitat econòmica fins a una capacitat cultural. Tot això desfà molt la dinàmica comunitària que tantes vegades enyorem i que sembla que és un dels centres que el Pla estratègic planteja que cal tenir en compte. Avui en dia, i en el món urbà, ja no és possible el que podríem anomenar "control ecològic" que permet saber i conèixer qui és qui, què fan les persones i mantenir una autèntica relació de veïnatge.

És tot aquest context el que cal tenir present quan s'intenta un retrobament de la identitat col·lectiva. Difícilment podrem definir una vila, Molins de Rei, amb vista al 2000 si no tenim present que la dinàmica del canvi en la vida i les relacions socials dels molinencs és un fet irreversible. ☺

Bibliografia

- *Molins de Rei 1985. Elements de crítica social per a una gestió pública.*
- Departament d'Estudis de la Fundació Jaume Bofill. Raimon Bonal i Joan Costa.
- L'any 1995, des de la Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona es va portar a terme un estudi referent al tema de l'habitatge: "*Estudi de les necessitats d'habitatge del municipi de Molins de Rei amb relació al desenvolupament del pla parcial de la Granja*".
- Emili Garcia Miquel, economista
- Secretària i treball de camp: Eva Pierrà, M. Serrano.
- Servei d'Estudis Territorials
- DS d'Ordenació Urbanística.